

ז ברכות מ. ח שבלי הלסט.

לאכל מיני פרות ומביאין להם בזה אחר זה, אינם צריכים לברך אלא על הראשון: ו. 'אכל כל מאכל ולא אכל מלח, שתה כל משקה ולא שתה מים, ביום ידאג מפני ריח הפה, ובלילה מפני ריח הפה ומפני אספקרה (פרוש, חלי חונק). 'והאוכל מלח אחר אכילתו לא יאכל בגודל (גודל הוא האצבע הגס, אצבע הוא קרוב לגס, אמה הארך, קמיצה הוא הסמוך לקטן, ורת הוא הקטן), דקשה לקבר בנים, ולא בזרת דקשה לעניות, ולא באצבע דקשה לש"ר* אלא באמה ובקמיצה (ועין לעיל סימן קע (יח) למה אין אנו נוהגין באכילת מלח ושתיית מים):

קפ דיני פרוי הפת. וכו' ה' סעיפים:

א. אין להסיר המפה והלחם עד אחר ברכת המזון: ב. (כ) כל מי שאינו משייר פת על שלחנו (ג) אינו רואה סימן ברכה לעולם. (ד) אבל (ה) לא יביא פת (ו) שלמה ויתננה על השלחן, ואם עשה כן, מחזי דלשם עבודת כוכבים עבד, שנאמר הערכים לגד שלחן: ג. (ז) קדם שיטל ידיו (ח) יכבד הבית, שלא ישארו שם פרוי וימאסו במים של נטילה, אף על פי שמתר לאבד פרוי שאין בהם כזית, שמה יהא השמש עם הארץ, שמתר להשתמש בשמש עם הארץ, ויניח גם פרוי שיש בהם כזית שאסור לאבדן ביד, לכך יכבד תחלה. יועכשו אין אנו נוהגים כן מפני (ח) שאין אנו מסלקין השלחן, (ט) ואנו נוטלים הידים חוץ לשלחן במקום שאין שם פרוי, וליכא למחש למידי:

א הרא"ש והסו"מ שם. ב סנהדרין צב. ג ברכות נא ונב. ד הרב רבנו יונה שם.

שערי תשובה

באר היטב

1. הראשון. דאתקא דבעל הבית סומכים שידעו שיתנו להם כל צרכן, מה שאין כן בשמש סוף סימן קסט שנמלך הוא בכל פעם. וש"ז חולק וכתב דצריך לברך על כל מין ומין שנותנין לו, עין שם שכתב, דברי הרב כאן תמוהים מאד. והיר אהרן הרבה להקשות על הש"ז והעלה ומקום כפסק השלחן ערוך, עין שם: 2. שלמה. מלשון זה משמע דאם מנח כבר על השלחן אין צריך להסיר, ש"ז בספר אלה רבה שהסכים עם מהר"י וייל. הלבוש ביוה דעה שם כתב דהנהגים

(א) שלמה. עין באר היטב. ועין באלה רבה, ובכרפי יוסף שנעלם ממנו לשון היר פרשת יתרו דף פו דקאמר, כפי בר נש לסדרא על פתורא חד נהמא או יתיר לברכא עליו (וכאמת כמגן אברהם מבאר שכתב מדברי היר פרשת יתרו ומפרש דהינו מתחלת הסעודה), והביאו יד אהרן, ובמקדש מלך שם האריך בזה, עין שם:

6. המזון. דאין הברכה שורה על דבר ריק אלא כשיש שם דבר כענין אלישע ושונמית: (עין בספר אלה רבה שהסכים עם מהר"י וייל). הלבוש ביוה דעה שם כתב דהנהגים והבאר שבע פרק חלק, עין מגן אברהם ובש"ך יורה דעה סימן קעח וביר אהרן (עין בספר אלה רבה שהסכים עם מהר"י וייל).

משנה ברורה

השלחן, ובדאי מה שנאכל על השלחן שחרית וערבית נחשב כשני תמידין וכו', עד כאן לשונו, והובא באלה רבה: (ד) אבל וכו'. רוצה לומר, אם יש פתיחין על השלחן, אכל אם אין פתיחין על השלחן מתר להביא אפלו שלמה. ובשם הוזר כתבו שטוב לעשות כן לכתחלה: (ה) לא יביא וכו'. עין במגן אברהם שכתב, דהוא הדין אם יש שלמה על השלחן לא יביא פתיחין, ופרי מגדים כתב דהוא הדין לא ישיר פתיחין על שלחנו כשיש שלמה. ויש מקלין בדבר שאין צריך להסיר מעל השלחן, ובפרט בשבת בודאי לא יסיר עד לאחר ברכת המזון, בין הפתיחין ובין השלמה, שהכל יודעין שבשכיל כבוד שבת הוא מנח: ג (ו) קדם שיטל ידיו. למים אחרונים: (ז) יכבד הבית. מקום שאכלו שם, אם הסבו על גבי קרקע מכבדין את הקרקע, או אם הסבו על השלחן מכבדין את השלחן משיוירי אכלין שנתפזרו שם (רש"י). ותלמידי רבנו יונה פשו, דהכבוד הוא במקום שדרך לסלק השלחן קדם נטילה לברכת המזון, צריך לכבד הקרקע של מקום השלחן, דחישנין שנתפזרו שם פרוי פת, ובאפן זה מירי המחבר כאן, שכתב דעכשו שאין מסלקין אין צריך לכבד, והינו הקרקע שפחת השלחן, אכל כשנוטלין הידים בכלי על השלחן כמנהגנו, לכלי עלמא צריך לנקות הפרוין סביב, וכדלקמיה: (ח) שאין אנו מסלקין. משמע דמלפנים היו נוהגין לסלק, וצריך לומר דהינו מלפני כל המסבין, "אכל מלפני המכבד לא, וכמו שכתב בסעיף א שאין להסיר וכו': (ט) ואנו נוטלים וכו'. ואם יושבין במקומן ונוטלין הידים בכלי על השלחן, אף עכשו הדין הוא שצריך לנקות השלחן עצמו מפרווי הפת

להביא הרבה מינים זה אחר זה [ולא דמי לסעיף ד הנ"ל וכן לשמש בסימן קסט, ששם אינם יודעים שיתנו לו עוד, ובדאי מסתמא לא ברכו אלא על מה שלפניהם לברך]. ואף אם הסיחו דעתם אחר כך שסברו שלא יביא להם עוד, גם כן אין זה הפח הדעת גמור פיון דתלויים בדעת בעל הבית, וכנ"ל בסעיף ב, ולכן אם הביא להם בעל הבית אחר כך אין צריכין לחזור ולברך: ו (יח) למה אין אנו נוהגים. הינו, משום דכל האכילות שלנו מערב מתחלה במלח וכן כל המשקה שלנו, כשכר ומי דבש וכדומה, מערב במים, על כן אין להקפיד על זה, מיהו, בלאו הכי אין להקפיד בזמננו, דהאינדא נשתנו הטבעים [מגן אברהם]:

קפ א (א) אין להסיר. כפי שיהא נפר לכל שמכריזין לה' יתברך על חסדו וטובו הגדול שהכין מזון לכל בריותיו, וגם דהברכה אינה שורה על דבר ריק אלא כשיש שם דבר, כענין פך שמן של אלישע: ב (ב) כל מי שאינו וכו'. דצריך לשיר כפי שיהא מזמן לפני שיבא, וכעין שאמרו חז"ל, המאריך בשלחנו מאריכין לו ימיו, דלמא אתא עניא ויהיב לו, וגם כפי שידה לה יתברך על חסדו שהשפיע לנו מטובו, ששבוענו והותרנו, כדכתיב, אכול והותר: ג (ג) אינו רואה סימן ברכה. כדכתיב, אין שריד לאכלו על פן לא יחיל טובו. וכתב של"ה, דראוי ונכון שיתן להעני הטוב שבשלחן, ובפרט אם הוא עני חשוב, שמהו יראה לו שמקבלו בסבר פנים יפות, ומשבח אני את הקהלות שמחזיקין לומדים בחורים על שלחנם כל השנה פאחד מבניהם, ובזה יוצא הבעל הבית בשני דברים, מצות חלק עניים, וגם מצות דברי תורה על השלחן, דסתם בחור כזה הוא, וגם ידבר בדברי תורה על

שער הציזין

לא יהיו קטנים מאד, כדי שיהא בהם כדי נתינה: ד. אלה רבה: ה. הלבוש: ו. הגר"א בכאורו: ז. ש"ז ועוד אינה אחרונים: ח. ח. פ"ח: ט. כ"ח ולחם חמדות וכן כתב אלה רבה, ולא כש"ז:

השלחן ערוך, אכן באלה רבה ומאמר מרדכי ונהר שלום ושאר אחרונים דחו דבריו מהלכה והסכימו עם השלחן ערוך: קפ א א. הלבוש: ב. מגן אברהם: ג. רש"י ולבוש, ולפי זה טוב לכתחלה שהפתיחין

*לשם רע. כ"ה בשבלי הלקט ובלבוש. ובא"ר בשם מלבושי יו"ט דצ"ל לשחיו רע וכ"ה בשו"ע הגר"י. ויש דפוסים דגוסי לש"ד והיינו לשפכות המים.

ה תוספות שם בכרכות
ובחלין קה. ו ווקח
וקרב דוד אבודרהם
ושבלי הלקט.

ד. האף על פי שמתר לאבד פרווין שאין בהם פזית, מפל מקום (י) קשה (2) לעניות: ה. ינוהגים (יא) לכסות (3) הספין בשעת ברפת המזון (יב) ונהגו שלא לכסותו בשבת ויום טוב:

קפא דין מים אחרונים. וכו' סעיפים:

א חלין קה ונהביא
הרי"ף ורא"ש כפרק ח
דרככות. ב שם בגמרא.

א. (א) מים אחרונים (ב) חובה: ב. מים אחרונים אין נוטלים על גבי קרקע (ג) אלא (4) בכלי, (ד) מפני רוח רעה ששורה עליהם. (ה) ואם אין לו כלי, נוטל על גבי יעצים דקים

באר היטב

לערך שלחן בליל שבת כפת שלם ומיחין אותו שם כל הלילה יש למחות בידם, ודאי לא נתפשט זה אלא מחק עובדי כוכבים, עין שם. וכן כתב בספר נגיד ומצוה, עין שם, והט"ז בורה דעה וקאן מישיב ומקמם המנהג שעושין לכבוד השבת, עין שם, והיה אהרן כתב עליו, דכריו תמוהים, עין שם: ג. לעניות. הינו, אם משליכן במקום שדורסין אבל אם משליכן למים שרי, מגן אברהם, עין שם: 7. הספין. דברול מקצר זמי האדם, ואינו דין שיהיה מנח על השלחן שדומה למזבח שמאריך זמי האדם. וטעם השני לפי שפעם אחת הגיע אחד לברכת בונה ירושלים ונזפר חרפן הבית ותקע ספין בכטנו, על כן נהגו לסלקו בשעת ברכה, בית יוסף. וכתב ט"ז, והמעשה היה בחל על כן גזרו גם כן בחל. ולטעם הראשון יש לומר דכיון דאין בוניו מזבח בשבת וליכא רמי למזבח, ובמדינתנו אין נוהגין לחלק בין שבת לחל.

שערי תשובה

(ב) לעניות. עין באר היטב. ועין ברפי יוסף בשם מורו זקנו הרב שהאליה מהר"א גלאנטי ז"ל כפרוש הקדמת הוהר כתב להכריח דדוקא כשאין בכל הפרווין יחד פזית ליכא אסורא, עין שם: (א) הספין. עין באר היטב. ובכרכי יוסף כתב שפרומה שראה בשם הקדוש מהר"ם קורדאוורו ז"ל שאין לכסות בשבת וביום טוב, וכן ראיתי למורי זקני הרב מהר"א אזולאי בהגהותיו כתב יד, לפי ששבת ויום טוב רמז לעולם הקב שפארתו זמן מתוק החיצונים ובלע המנות לנצח, עד כאן לשונו כו', עין שם. ומה שכתב לכסות (השלחן) ותפת) כו', בכרכי יוסף כתב בשם מורו זקינו הרב טעם אחר, שלא יפלו ממים אחרונים על הפת וקמאס, ולא שיהי בשבת כיון שברכו עליו המוציא, ובכרכי יוסף כתב שבמקומם אין מי שנוהג כן רק באיזה עיר ראה קצת נוהגין כן, עין שם:

(א) בכלי. עין באר היטב. ועין לעיל סימן קעג גבי מה שכתבתי שם בשם החכם צבי והאליה רבה, עין שם: עין בשחיבת באר עשק סימן כו. כתב בשלחן ארבע שיש לכסות הפת בשעת ברפת המזון שלא יראה בשבתו, ועין סימן תעג: 6. חובה. מוזגין הכוס ואחר כך נוטלין, רבנו ירחם, מגן אברהם: 3. בכלי. ומפל מקום אין לרחץ ידיו מתוך הכלי, ובאמצעים שרי, ים של שלמה, מגן אברהם: ג. עצים. והוא הדין על הרצפה, דאין רוח רעה שורה אלא על גבי קרקע. מגן אברהם. כתב החיט, דמקום שאין עוברים שם יכולים לטל על גבי קרקע. וכתב המגן

משנה ברורה

שלא ימאסו מניצוצי מי הנטילה, וכנ"ל מרש"י. ונראה דמפל מקום ישאיר לחם על השלחן במקצוע אחד שיהיה מנח עד אחר ברפת המזון, וכנ"ל בסעיף א, ויהיה קצת רחוק ממקום הזה: ד (י) קשה לעניות. ודוקא לדרס עליהם שהוא בזוי גדול, אבל כשמשליכן למים, אפלו כשנאבדין על ידי זה אין חשש כיון שהוא פחות מפזית. ויש מחמירין כ"כ פשיש הרבה פרווין ויצטרפו לכזית: ה (יא) לכסות הספין. בבית יוסף שני טעמים. האחד, דברול מקצר זמי האדם, ואינו דין שיהיה מנח על השלחן שדומה למזבח שמאריך זמי האדם, דעל כן פתיב לא תניף עליהם ברזל, ועל כן אחר שגמר אכילתו ורוצה לברך ברפת המזון מכסה הספין. וטעם שני בשם רבנו שמחה, לפי שפעם אחד הגיע אחד לברכת בונה ירושלים ונזפר חרפן הבית ותקע ספין בכטנו, ועל כן נהגו לסלקו בשעת ברכה: (יב) ונהגו שלא לכסותו וכו'. הטעם שאין מקפדין על זה בשבת ויום טוב, עין באחרונים:

באר הלכה

המסבין בתרה גרין, אבל אם המברך הוא אחד מהמסבין, המברך בעצמו, בודאי חשוב הסח הדעת אצלו. ושאר מסבין, תלוי דבר זה בדרעות הפוסקים לקמן בסיומן קפג אם המסבין רשאי להשיח אחר שנטל הכוס בידו, דלדידהו בודאי אין נגררין בתרה כל זמן שלא הסיחו דעתם ולא אמרו נברך ברפת המזון:

קפא ב (א) אלא בכלי. ואם צריך לזהר שלא ישפכם אחר כך למקום מדרס בני אדם, לכאורה תלוי בפלוגתא, דלפי טעם הלבוש דהתר הכלי הוא משום שלא ידרסו על זה בני אדם, לפי זה אסור לשפכם אחר כך במקום שעוברים בני אדם, וכדלעיל בסיומן ד' סעיף ט לענין מי הנטילה של שחרית, אבל לפי טעם שאר פוסקים, שאין רוח רעה שורה על המים כשרוחצם בכלי, מתר. ואין

הטעם שיש לכסותו וכו'. הטעם שאין מקפדין על זה בשבת ויום טוב, עין באחרונים:

קפא א (א) מים אחרונים וכו'. הטעם, משום שהידיים מזהמות הן מן האכילה ופסולות לברכה, וסמכו חז"ל אקרא דהתקדשותם והייתם קדושים. והתקדשותם, אלו מים ראשונים (שיקדשו ידיהם קדם האכילה לטהרם מטמאה, כמו שנתבאר לעיל בסיומן קנח), והייתם קדושים, אלו מים אחרונים. 2. ואפלו למי שאינו מברך בעצמו אלא שומע לצאת מפי המברך, ויותר מזה, אפלו כשאין ידיו מזהמות כלל מן האכילה, גם כן חיבו חז"ל בנטילת מים אחרונים, והוא מפני חשש מלח סדומית, דבכל סעודה הלא נמצא מלח, 3. ויש לחוש שמא מערב בהן מעט ממלח סדומית, שמסמא העינים למי שנוגע בהם ואחר כך יגע בעיניו, ואף עכשו שאין מצוי מלח סדומית בינינו, יש לחוש למלח אחר שטבעה כמותה. ועין בסעיף י: (ב) חובה. ואם יש לו מים מצמצמים, 7. צריך למעט במים ראשונים כפי שעור המבאר בסיומן קסב סעיף ב בכדי שישאר לו מעט מים אחרונים. ואם אין לו רק כפי שעור מים ראשונים, 8. הם קודמים אפלו למי שנוהר תמיד במים אחרונים, דהאינדנא דאין מצוי מלח סדומית בינינו אינם חובה כל כך כמו מים ראשונים. 9. יש אומרים דמתחלה אין לו לאכל אלא אם כן יודע שיהיה לו גם כן מים אחרונים, 10. ומפל מקום אין החיוב עליו יותר ממים ראשונים, דהינו בלפניו ארבעה מילין ולאחריו מיל, ואם בתוך שעור זה לא נמצא מים אף על פי כן מתר לו לאכל וגם לברך אחר כך ברפת המזון. 11. וכל אימת שישפך מים אחר כך יטל ידיו משום חשש מלח סדומית: ב (ג) אלא בכלי. ולא יתחב ידיו בתוך הכלי לרחצם, אלא ישפך המים על ידיו שירד לתוך הכלי: (ד) מפני רוח רעה. ויש כ"כ חשש סכנה לעובר עליהם, 12. ובמקום שאין עוברים שם יכולים לטל על גבי קרקע, ולכן מתר לטלם תחת השלחן, ואף על גב שלפעמים מסלקין השלחן מפל מקום יתנגבו ביני וביני: (ה) ואם אין לו כלי. דכשיש לו כלי 13. ישפכם דוקא בתוך הכלי:

שער הציון

ד י. מגן אברהם ואלה רבה ושאר אחרונים: יא. עין בשערי תשובה בשם הכרכי יוסף: קפא א. א. גמרא: ב. שאלתות והובא בפוסקים: ג. בית יוסף בשם הרמב"ם: ד. פשוט: ה. מגן אברהם: ו. מגן אברהם וכן כתב המגן גבורים, ועין פאלה רבה: ז. כן משמע ממה שכתב ועין סימן קסג וכו': ח. ומפל מקום נראה דטוב שיכרך ידיו ומאמר מרדכי ומגן גבורים: